

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

Zakład Pielęgniarstwa

Kierownik prof. dr hab. n. zdr. Elżbieta Grochans

ul. Żołnierska 48, 71-210 Szczecin

tel. +48 91 48 00 910, fax +48 91 48 00 905, e-mail: zpropnp@pum.edu.pl

Szczecin 2020-01-08

Recenzja

Rozprawy doktorskiej mgr Edyty Kierczuk

pt. „ Wpływ środowiska rodzinnego oraz nauczycieli na postawy dzieci obcokrajowców wobec zdrowia i choroby”

Promotor: Prof. dr hab. n. med. Elżbieta Krajewska-Kułak

Promotor pomocniczy: dr n. med. Beata Kowalewska

Uwagi ogólne

Obecność Polski w Unii Europejskiej spowodowała otwarcie granic i możliwość migracji ludności. Zgodnie z danymi Raportu Głównego Urzędu Statystycznego z roku 2011, Polskę zamieszkują przedstawiciele dziewięciu mniejszości narodowych: Niemcy, Białorusini, Ukraińcy, Rosjanie, Żydzi, Litwini, Czesi, Słowacy i Ormianie oraz czterech mniejszości etnicznych: Tatarzy, Romowie, Łemkowie i Karaimi. Wielokulturowość Polski to również obecność różnych religii, m.in. chrześcijaństwa, islamu, judaizmu i buddyzmu. Życie w społeczeństwie wielokulturowym wiąże się z obecnością przedstawicieli innych kultur w placówkach ochrony zdrowia, szkołach, urzędach i innych miejscach publicznych.

Prawo do zdrowia i dostępu do opieki medycznej stanowi jeden z podstawowych elementów bezpieczeństwa socjalnego ludzi i przysługuje każdej jednostce społecznej bez względu na jej status społeczny i materialny. Cudzoziemcy, którzy złożyli wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, zgodnie z obowiązującymi przepisami mają zapewniony bezpłatny dostęp do opieki zdrowotnej bez konieczności posiadania ubezpieczenia zdrowotnego, między innymi do świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (POZ), medycyny ratunkowej, specjalistycznej opieki zdrowotnej, leczenia

szpitalnego, opieki okołoporodowej, leków, badań w kierunku wirusa HIV, leczenia antyretrowirusowego, leczenia chorób zakaźnych objętych obowiązkiem leczenia.

W kwestii zdrowia i dostępu do opieki zdrowotnej istnieje wiele barier, na które natrafiają imigranci. Podobna sytuacja dotyczy przyjęcia uczniów imigrantów do szkół. Jest to niewątpliwie duże wyzwanie organizacyjne, systemowe oraz kulturowe. Ogromne znaczenie ma tutaj przede wszystkim prawidłowe przygotowanie nauczycieli i rozwój ich kompetencji, w zakresie między innymi metodyki pracy z dzieckiem z doświadczeniem migracyjnym, podstawowej wiedzy dotyczącej psychologicznej sytuacji dziecka migrującego i jego rodziny, prawnych aspektów edukacji dziecka cudzoziemskiego, kompetencji międzykulturowych czy integracji dziecka w klasie i szkole.

Szkoła może być ważnym środowiskiem promującym zachowania prozdrowotne, także w kontekście wielokulturowości, natomiast niewątpliwie rodzina jest najważniejszym środowiskiem wpływającym na kształtowanie stylu życia jej członków.

Stąd tematyka poruszana przez Doktorantkę jest szczególnie istotna ze względu na aktualność problemów.

Ocena struktury rozprawy i zgodności z tytułem

Dysertacja doktorska posiada klasyczną strukturę raportu z badań, zawarta jest na 202 stronach komputeropisu, łącznie z Aneksami. Struktura jest przejrzysta i logiczna, została zachowana właściwa proporcja poszczególnych części. Pierwszą, stanowi wprowadzenie w problematykę badań własnych. Kolejną część, to konceptualizacja badań własnych. Część czwartą stanowi materiał empiryczny, obejmujący wyniki badań, dyskusję i wnioski. Praca zawiera również streszczenie w języku polskim i angielskim, wykaz wykorzystanego piśmiennictwa oraz tabel i rycin. Piśmiennictwo to 160 pozycji dobranych do treści pracy w sposób prawidłowy, z czego 60% to pozycje piśmiennicze z ostatnich 10 lat, a około 30 % całości stanowią pozycje anglojęzyczne. Rozprawę dopełnia Aneks, zawierający wykorzystane narzędzia badawcze oraz zgodę Komisji Bioetycznej.

Edytorsko praca jest poprawna, czytelna, ilustrowana wieloma rycinami i tabelami. Poszczególne części są koherentne i zgodne z ich tytułami. Według opinii recenzenta tytuł oddawałby bardziej treść pracy, gdyby brzmiał: "Wpływ środowiska rodzinnego oraz nauczycieli na kształtowanie postaw dzieci obcokrajowców wobec zdrowia i choroby", ponieważ Doktoranta nie badała postaw dzieci, a proces kształtowania tych postaw wobec zdrowia i choroby.

Ocena zawartości treściowej

Cześć pierwsza rozprawy napisana jest poprawnie. Doktorantka bardzo rzetelnie przedstawia problemy cudzoziemców w Polsce. Uwzględniła aspekty historyczne, dokonała ogólnej charakterystyki cudzoziemców przebywających w Polsce, a także scharakteryzowała poszczególne narodowości imigrantów w naszym kraju. W dalszej części Doktorantka poruszyła problem barier w dostępie imigrantów do opieki zdrowotnej i edukacji. Kolejną część rozważań to zagadnienia dotyczące roli rodziny i szkoły w kształtowaniu zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży. Podsumowując tę część pracy, stwierdzam, że napisana jest ze znanstwem zagadnień podjętej problematyki.

Konceptualizacja badań własnych i opis procedury badawczej stanowią kolejne rozdziały. Autorka określiła cel badań, który dotyczy oceny wpływu rodzin i nauczycieli w kształtowaniu postaw dzieci obcokrajowców wobec zdrowia i choroby, a także cele szczegółowe obejmujące:

- poznanie wpływu środowiska rodzinnego dzieci obcokrajowców na kształtowanie u nich postaw prozdrowotnych
- uzyskanie informacji, czy w opinii badanych polskie pielęgniarki i lekarze są dostatecznie przygotowani do opieki nad dziećmi w Ośrodku dla Cudzoziemców
- poznanie wpływu nauczycieli na kształtowanie postaw prozdrowotnych u dzieci obcokrajowców
- uzyskanie informacji na temat współpracy dzieci i ich rodziców z nauczycielami
- uzyskanie informacji na temat problemów zdrowotnych dzieci z Ośrodka dla Cudzoziemców
- sprawdzenie, czy na powyższe ma wpływ satysfakcja z życia, preferowane zachowania prozdrowotne i wymiary umiejscowienia kontroli zdrowia.

Doktorantka przedstawiła również 6 problemów i odpowiednio 6 hipotez badawczych, skonstruowanych prawidłowo. Autorka uwzględniła także aspekt praktyczny badań, który pozwoli ocenić wpływ rodziny i nauczycieli na kształtowanie postaw prozdrowotnych dzieci obcokrajowców oraz wytyczyć kierunki działań w powyższym zakresie.

Badanie przeprowadzono w grupie 200 osób –100 rodziców dzieci obcokrajowców oraz 100 nauczycieli pracujących z dziećmi w Ośrodku dla Cudzoziemców w Białej Podlaskiej, w Szkole Podstawowej nr 3 i Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 3 w Białej Podlaskiej.

Badania zostały przeprowadzone przez Doktorantkę po uzyskaniu zgody Komisji Bioetycznej R-I-002/23/2019 Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku oraz Dyrektora Ośrodka dla Cudzoziemców i dwóch szkół w Białej Podlaskiej.

Dobór grupy badanej był celowy, Doktorantka jednak nie podała kryteriów włączenia i wyłączenia respondentów (rodziców i nauczycieli) do poszczególnych grup.

W opinii recenzenta brakuje również szczegółowego opisu przebiegu badań (kto przeprowadzał ankietyzację, w jakim czasie, jakie były warunki prowadzenia ankietyzacji itp.).

W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem: autorskiego kwestionariusza ankiety dla nauczycieli oraz dla rodziców, a także standaryzowanych narzędzi badawczych: Skali Zasobów Materialnych Rodziny (FAS), Skali Oceny Stopnia Satysfakcji z Życia (SWLS), Inwentarza Zachowań Zdrowotnych (IZZ) oraz Wielowymiarowej Skali Umiejscowienia Kontroli Zdrowia (MHLC -B).

Pani mgr Edyta Kierczuk do analizy danych zastosowała poprawne metody statystyczne umożliwiające opracowanie i interpretację danych.

Zastosowanie odpowiednich narzędzi, przyniosły bogaty, interesujący poznawczo i ważny ze względów praktycznych materiał badawczy. Doktoranta pogrupowała wyniki badań w siedmiu podrozdziałach, starając się odnieść do szczegółowych celów badań. Ułatwia to analizę dużej ilości danych. Wyniki przedstawione są na 68 rycinach i 37 tabelach. Niestety Doktorantka nie ustrzegła się pomyłek przy opisie rycin - bardzo często nie zgadzają się numery rycin i tabel z numerem umieszczonym w opisie (str. 68, 69, 70, 75, 77, 83, 121, 125). Opisy wyników pod względem merytorycznym są prawidłowe, jednak delikatna sugestia recenzenta jest taka, by unikać w opisie określeń: "w odpowiedzi na pytanie", ponieważ analizujemy problem wynikający z pytania oraz "tabela lub rycina pokazuje/na tabeli przedstawiono". Również niektóre tytuły tabel wymagają korekty (str. 122, 125).

Najistotniejsze wyniki wskazują, że badani rodzice za najważniejsze dla dzieci podczas pobytu w ośrodku dla uchodźców uważali zapewnienie im bezpieczeństwa, możliwości edukacji i uzyskania porady lekarskiej. Ocenili pozytywnie przygotowanie polskich lekarzy i pielęgniarek do opieki nad ich dziećmi, a nauczycieli do ich nauki. Badania wykazały, że dzieci większości badanych rodziców były diagnozowane przez lekarza i miały kontakt z pielęgniarką, ale nie były diagnozowane przez psychologa w kontekście wielokulturowości i wielojęzyczności. Większość nauczycieli nie została poinformowana o przedmiocie rozmowy z dzieckiem przed przyjęciem go na określony etap kształcenia, nie znała powodu umieszczenia rodziny w ośrodku i nie została poinformowana o stanie zdrowia dzieci

z ośrodka. Większość rodziców i nauczycieli deklaruwała, że przekazała swoim dzieciom/uczniom wiedzę na temat zachowań zdrowotnych, przede wszystkim na temat potrzeb higienicznych, prawidłowego odżywiania, szkodliwości używek i potrzeby aktywności fizycznej. W opinii rodziców osobą najlepiej przygotowaną do przekazywania dzieciom wiedzy na temat zachowań prozdrowotnych jest lekarz, nauczyciel i pielęgniarka, a w opinii nauczycieli – pielęgniarka, nauczyciel i lekarz. Wykazano, że zdecydowanie więcej rodziców, niż nauczycieli chciało pogłębić swoją wiedzę na temat zachowań prozdrowotnych.

W Dyskusji Doktoranta krytycznie omówiła wyniki badań własnych w odniesieniu do danych z piśmiennictwa. Dyskusja napisana jest poprawnie i porusza najbardziej istotne problemy.

Doktorantka po przeprowadzeniu analizy materiału, wyciągnęła 11 bardzo szczegółowych wniosków, można zastanowić się nad ich skróceniem i uogólnieniem.

Podsumowanie

Wszystkie wymienione uwagi nie dotyczą merytorycznej wartości pracy, mają jedynie charakter drobnych wskazówek, co może okazać się przydatne w przyszłym przygotowaniu rozprawy do publikacji.

Przedstawiona rozprawa doktorska Pani mgr Edyty Kierczuk wskazuje, że Doktorantka była dobrze przygotowana do podjęcia badań naukowych dotyczących problematyki nauk o zdrowiu, w sposób rzetelny przeprowadziła badania i krytycznie je przeanalizowała.

Praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, w związku z powyższym wnoszę do Senatu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku o dopuszczenie Pani mgr Edyty Kierczuk do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. n. zdr. Elżbieta Grochans

